

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
-------------	---

I. WYBRANE ASPEKTY ROZWOJU SPECJALNOŚCI PEDAGOGICZNYCH NA UNIWERSYTECIE

Maria Jakowicka , <i>Dynamika, chęć tworzenia, rozwoju, osiągania</i>	29
Bogdan Idzikowski , <i>Kształcenie animatorów kultury i wiodące kierunki badań w Zakładzie Animacji Kultury i Andragogiki – ciągłość i zmiana</i>	39
Maria Jakowicka , <i>Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna jako specjalność pedagogiki zielonogórskiej</i>	55
Aleksandra Maciarz , <i>Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej w pracy edukacyjnej i naukowej pedagogów zielonogórskich</i>	63
Jolanta Lipińska-Lokś , <i>Mysł i działanie pedagogów w obszarze pedagogiki specjalnej w przestrzeni Uniwersytetu Zielonogórskiego</i>	69
Grażyna Gajewska , <i>Kształtowanie się tożsamości zielonogórskiej pedagogiki opiekuńczej</i>	79
Zdzisław Wołk , <i>Studia pedagogiczne w Zielonej Górze w kształceniu kadr dla pomocy społecznej</i>	87
Kazimierz Uździcki , <i>Powstanie i działalność Katedry Pedagogiki Pracy</i>	97
Joanna Dec , <i>Historia Zakładu Poradnictwa i Seksuologii</i>	103
Ryszard Stankiewicz , <i>Subiektywne spojrzenie na pracę zielonogórskich historyków wychowania</i>	115
Klaudia Błaszczyk , <i>Szkoła wyższa. Trudności w rozwoju naukowym młodej kadry</i>	133

II. TEORETYCZNO-METODOLOGICZNE ASPEKTY BADAŃ I EDUKACJI

Edward Hajduk , <i>Możliwość modalna i możliwość hipotetyczna – wersja dydaktyczna problemu</i>	145
Ewa Narkiewicz-Niedbalec , <i>Socjalizacja poznawcza – propozycja jej rozumienia i sposobu badania</i>	161
Edyta Mianowska, Emilia Paprzycka , <i>Metodologia badań społecznych – między teorią a praktyką</i>	179
Anita Famuła-Jurczak, Iwona Rudek , <i>Dylematy współczesnego wychowania</i>	197
Lech Sałaciński , <i>Wychowanie do wartości jako akt współdziałania podmiotów edukacyjnych</i>	211
Mirosław Kowalski , <i>Między świadomością aksjologiczną a tożsamością (refleksje o/dla edukacji)</i>	221

III. PROBLEMY EDUKACJI I ROZWOJU

Halina Borcz , <i>Prymarne znaczenie socjalizacji w rodzinie w przebiegu procesów nabywania kompetencji życiowych</i>	239
Agnieszka Olczak , <i>Demokracja w edukacji dziecka – potrzeba przyszłości, nawyki przeszłości</i>	251
Mirosława Nyczaj-Drag , <i>Jakość edukacji dziecka w rodzinie z klasy średniej</i>	261
Teresa Samulczyk , <i>Edukacja teatralna w szkole podstawowej</i>	273
Sylwia Słowińska , <i>Wartościujący sposób pojmowania kultury w praktyce edukacji kulturalnej – przeżytek?</i>	281
Jolanta Kostecka, Małgorzata Olejarz , <i>Badania nad animatorami kultury i ich kształceniem</i>	291

IV. ZABURZENIA ZACHOWANIA I ICH NIWELOWANIE

Grażyna Miłkowska, Lidia Wawryk , <i>Przemiany w agresywności zielonogórskiej młodzieży przełomu wieków</i>	305
Barbara Toroń , <i>Przestępczy styl życia – rozważania na podstawie wybranych elementów biografii osadzonych kobiet i mężczyzn</i>	323
Iwona Grzegorzewska , <i>Dzieci alkoholików z perspektywy psychopatologii rozwojowej</i>	337
Marzena Sendyk, Joanna Chrzanowska , <i>Osamotnienie dziecka doświadczającego przemocy w rodzinie</i>	347
Ewa Małgorzata Skorek , <i>Dzieci z zaburzeniami mowy w szkole</i>	357
Ewa Janion, Agnieszka Nowicka , <i>Wpływ choroby przewlekłej na rozwój i funkcjonowanie dziecka</i>	371
Tomasz Niemiec, Zbigniew Izdebski , <i>Zakażenie HIV u młodzieży jako problem globalny</i>	387
Kazimierz Pospiszyl, Zbigniew Izdebski , <i>Resocjalizacja przestępców seksualnych, czyli próba okiełznania żywiołów</i>	401
Jarosław Bąbka , <i>Współzależność jako kategoria myślenia o społecznej integracji ludzi „Innych”</i>	417

V. PRACA SOCJALNA JAKO WYZWANIE WSPÓŁCZESNOŚCI

Anna Korlak-Łukasiewicz , <i>Rozwój roli zawodowej polskiego pracownika socjalnego</i>	429
Elżbieta Lipowicz , <i>Mediacja i rozwiązywanie konfliktów w pracy socjalnej</i>	443
Daria Zielińska-Pękał , <i>Edukacyjny aspekt projektu: „W poszukiwaniu poradnictwa zapośredniczonego”. Próba kształcenia „refleksyjnych praktyków”</i>	451

VI. EDUKACJA MEDIALNA

Wielisława Osmańska-Furmanek , <i>Medialna przestrzeń edukacyjna</i>	463
Marek Furmanek , <i>Technologie informacyjne – implikacje kulturowe i społeczne</i>	479

Jacek Jędrzykowski , <i>Technologie informacyjno-komunikacyjne w procesach edukacyjnych</i>	497
Jarosław Wagner , <i>Kształcenie na odległość – idea i rozwój</i>	513
Ewa Nowicka , <i>Dziecko w świecie mediów</i>	525

VII. STUDENCI I STUDIA

Marzanna Farnicka, Urszula Gembara , <i>Wybrane aspekty studiowania psychologii na kierunkach pedagogicznych</i>	537
Marcin Florkowski, Jerzy Herberger , <i>Tożsamość akademicka studentów pedagogiki</i>	543
Elżbieta Turska , <i>Rozwój metaumiejętności pedagogów w kształceniu akademickim</i>	557
Helena Ochonczenko, Jolanta Lipińska-Lokś , <i>Kształcenie akademickie szansą społecznej integracji osób z niepełnosprawnością</i>	563
Helena Ochonczenko , <i>Wolontariat jako pozaedukacyjna forma aktywnej działalności studentów</i>	573

VIII. W STRONĘ HISTORII...

Edyta Kahl , <i>Oświata i pedagogika w systemie ideologiczno-politycznym Polski Ludowej</i>	585
Edyta Bartkowiak , <i>Domy dla sierot, czyli o początkach i rozwoju opieki zastępczej w Polsce</i>	595
Katarzyna Kochan , <i>Elementarze dla dorosłych analfabetów w II Rzeczypospolitej</i>	605
Nota o Autorach	617

WSTĘP

Czterdzieści lat w życiu uczelni czy rozwoju dyscypliny naukowej to okres krótki, jednak wystarczający, by spróbować dokonać bilansu i utrwalić go w opracowaniu książkowym. Przemawiają za tym co najmniej dwa argumenty. Pierwszy z nich to dążenie do utrwalenia pewnych faktów z historii dla tych, którzy będą zgłębiali dzieje uczelni w kolejnych dziesięcio- i czterdziestoleciach; drugi zaś to próba ukazania dokonań i formułowanie kierunku dalszego rozwoju nauki i instytucji. Jubileusz 40-lecia tworzenia i rozwoju ośrodka pedagogiki prowokuje do odpowiedzi na pytania: Czego dokonaliśmy? Jakie są najważniejsze cenności minionego dorobku? Gdzie jesteście? Dokąd zmierzamy?

Tworzenie i rozwój pedagogiki zielonogórskiej wyznaczają cezury czasowe związane ze zmianą statusu placówki, jej celów i zadań. Pierwszy z nich, najkrótszy, to czas funkcjonowania Wyższej Szkoły Nauczycielskiej (1971-1973); drugi, związany z działalnością Wyższej Szkoły Pedagogicznej (1973-2001) oraz trzeci, rozpoczęty wraz z utworzeniem Uniwersytetu Zielonogórskiego (2001 r.).

Początki rozwoju pedagogiki w środowisku zielonogórskim wiążą się z Wyższą Szkołą Nauczycielską, powołaną w lipcu 1971 roku. Uzasadnieniem dla utworzenia uczelni była konieczność kształcenia nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych i zasadniczych szkół zawodowych. Jak pisze Hieronim Szczegóła (1975, s. 7):

Utworzenie w Zielonej Górze wyższej uczelni humanistycznej było ukoronowaniem wieloletnich aspiracji miejscowego środowiska do kształcenia kadry z wyższym wykształceniem dla potrzeb oświaty i kultury. [...] W Rozporządzeniu Rady Ministrów tworzącym uczelnię napisano, że powstała ona „w uznaniu potrzeb prężnie rozwijającego się regionu zielonogórskiego, w celu pogłębienia przeobrażeń społeczno-ekonomicznych oraz dalszego podniesienia oświaty i kultury w środowisku bogatym w tradycje walk o polskość, wolność i postęp społeczny...”

Wydział Pedagogiczny był jednym z trzech w nowo powstałej uczelni (oprócz Wydziału Humanistycznego i Matematyczno-Przyrodniczego); od podstaw budowali go doc. dr Henryk Pochanke (pierwszy dziekan Wydziału), doc. dr Maria Jakowicka oraz doc. dr Bronisław Ratuś. Zgodnie z założeniami WSN na Wydziale

kształcono nauczycieli na 3-letnich studiach dwukierunkowych¹, pierwotnie było to nauczanie początkowe w połączeniu z jedną z trzech specjalności: matematyką, zajęciami praktyczno-technicznymi lub wychowaniem muzycznym. Od drugiego roku działalności uczelni i Wydziału rozpoczęto kształcenie również na studiach zaocznych dla absolwentów Studium Nauczycielskiego. Ponieważ studia nie kończyły się uzyskaniem tytułu magistra, część absolwentów kierowano na ich uzupełnienie do Poznania, Wrocławia, Katowic i Opola.

Kadrę naukową nowo powstałej uczelni stanowiły cztery osoby ze stopniem doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki i dużym dorobkiem naukowym – Henryk Pochanke, Maria Jakowicka, Bronisław Ratus oraz Hieronim Szczegółka. Wykorzystano także liczną i bardzo dobrze przygotowaną do realizacji zadań uczelni zawodową kadrę pracowników studiów nauczycielskich (głównie z Zielonej Góry i Gorzowa Wlkp.), a także nauczycieli ze szkół średnich. W całej uczelni w pierwszym roku działalności pracowało 25 nauczycieli akademickich. Na Wydziale Pedagogicznym zatrudnionych było 12 pracowników etatowych skupionych w trzech zakładach: Zakładzie Pedagogiki i Psychologii, Zakładzie Nauczania Początkowego, Zakładzie Zajęć Praktyczno-Technicznych oraz dwóch pracowniach: Praktyk Pedagogicznych i Nowych Technik Nauczania.

Kolejne lata przynosiły stopniowy wzrost kadry, co skutkowało powoływaniem kolejnych zakładów², zaczęły się też powoli krystalizować zainteresowania badawcze pracowników, powstawały międzyzakładowe zespoły koncentrujące się na określonych tematach badawczych. Kierownictwo uczelni i Wydziału podejmowało starania o przekształcenie studiów dwukierunkowych na studia jednokierunkowe, co gwarantowało lepsze przygotowanie merytoryczne przyszłych nauczycieli.

Liczbowy i jakościowy wzrost kadry przyczynił się do przyjęcia nowej roli i podjęcia nowych zadań, szerszych od pierwotnego „nauczycielskiego” charakteru uczelni. W roku 1973 przekształcono Wyższą Szkołę Nauczycielską w Wyższą Szkołę Pedagogiczną, realizującą kształcenie studentów na poziomie pełnych, jednolitych studiów wyższych, magisterskich. Pierwszym dziekanem Wydziału była doc. dr Maria Jakowicka (1973-1978), kolejnymi: doc. dr Józef Jerzak (1978-1982), doc. dr Alojzy Matuszczyk (1982-1984), prof. dr hab. Maria Jakowicka (1984-1990), prof. WSP dr hab. Mieczysław Walczak (1990-1993), prof. dr hab. Edward Hajduk (1993-1999), prof. WSP dr hab. Ryszard Stankiewicz (1999-2001) (Dolański 2011, s. 237).

¹ W tym okresie specjalności nazywano kierunkami.

² Dokonano m.in. podziału Zakładu Pedagogiki i Psychologii na Zakład Historii i Teorii Wychowania oraz Zakład Psychologii. Zmieniono nazwę Zakładu Nauczania Początkowego na Zakład Dydaktyki. Zakład Zajęć Praktyczno-Technicznych włączono do Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Podaję za: M. Jakowicka 1975, s. 64.

Dnia 1 października 1974 roku utworzono Instytut Nauk Pedagogicznych, jako jednostkę organizacyjną zajmującą się merytorycznym aspektem działalności badawczej i dydaktycznej (Jakowicka 1975, s. 63-64). Kierownictwo Instytutu objęła doc. dr Maria Jakowicka. Wydział Pedagogiczny zatrudniał już wówczas 51 pracowników, w tym 1 profesora, 11 docentów, 9 starszych wykładowców, 8 wykładowców, 3 adiunktów, 7 starszych asystentów, 9 asystentów i 3 stażystów. Kadra pracowników ze stopniem od doktora wzwyż kształtowała się w granicach 35,2% ogółu zatrudnionych (Jakowicka 1975, s. 66).

Główny nurt pracy naukowej Wydziału w pierwszym okresie jego działalności badawczej skupiał się na badaniach związanych z rozwojem naukowym pracowników, stąd też problematyka badawcza obejmowała wiele zagadnień, które wynikały z indywidualnych zainteresowań badaczy, ale dotyczyły ważnych społecznie kwestii. Równoległe, już w roku 1972, podjęto pierwsze tematy wchodzące w skład ogólnopolskiego planu badań pedagogicznych (Szczegółą 1975, s. 21-22). Należały do nich między innymi badania prowadzone pod kierunkiem Pani Marii Jakowickiej. Skupiały się one na dwóch ważkich problemach: kształceniu nauczycieli i kształceniu małego dziecka. Wyniki badań nad możliwością rozwoju osobowości nauczycieli w procesie kształcenia w warunkach szkoły wyższej (Jakowicka 1971; 1974) stały się ważnym głosem w dyskusji nad koniecznością kształcenia nauczycieli przedszkoli i nauczania początkowego na poziomie studiów wyższych, dowodziły też celowości kształcenia nauczycieli w toku jednolitych i jednokierunkowych studiów nauczycielskich. Równoległe prowadzono badania nad pełnym włączeniem do systemu kształcenia ogólnego dzieci sześciolatków³.

Pracownicy Wydziału brali aktywny udział w ważnych wydarzeniach naukowych o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym. Spośród wielu wymienić można udział w II Kongresie Nauki Polskiej (1974) czy organizację międzynarodowych sesji z udziałem uczonych z Niemiec.

Podwyższanie kwalifikacji pracowników było przedmiotem szczególnej troski zarówno kierownictwa Wydziału, jak i kierowników zakładów. Służyła temu celowi między innymi polityka stypendialna, wydawnicza oraz udzielania urlopów na dokończenie pracy naukowej. Aktywność naukową pracowników obrazuje ich udział w 111 konferencjach naukowych. We wspomnianym okresie (tzn. do 1974 r.) zorganizowano również 17 konferencji naukowych i popularnonaukowych. Duży nacisk kładziono także na dorobek edytorski pracowników Wydziału. Autorami pierwszych monografii powstałych na Wydziale byli: doc. dr hab. Bronisław Ratuś, doc. dr Józef Jerzak, mgr Józef Żrałko, doc. dr Stanisława Łapkowska.

³ Szerzej na ten temat zob. tekst Marii Jakowickiej w niniejszym tomie: *Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna jako specjalność pedagogiki zielonogórskiej*.

Z roku na rok zwiększała się oferta kształcenia zarówno na całej uczelni, jak i na Wydziale Pedagogicznym, który proponował kandydatom studiowanie na kolejnych kierunkach: wychowaniu muzycznym (od roku akademickiego 1972/1973), pedagogice szkolnej (od roku akademickiego 1973/1974), pedagogice w zakresie pracy kulturalno-oświatowej (od roku akademickiego 1974/1975). Od kolejnego roku akademickiego rekrutowano studentów również na studia zaoczne. Uruchomiono ponadto studia na kierunkach: pedagogika opiekuńcza i pedagogika przedszkolna oraz pedagogika kulturalno-oświatowa. Powstały one w odpowiedzi na wzrost zapotrzebowania na dobrze wykształconych – na poziomie wyższym – pracowników opieki i wychowania w resorcie oświaty (pedagogów szkolnych, wychowawców), a także pracowników (animatorów) kultury w placówkach upowszechniania kultury.

Na początku lat siedemdziesiątych liczba studentów w całej uczelni wyniosła niespełna 300 osób, potem wzrosła i utrzymywała się w latach siedemdziesiątych na poziomie 3 tysięcy. Na Wydziale Pedagogicznym naukę rozpoczęło w pierwszym roku 125 studentów studiów dziennych, w drugiej połowie lat siedemdziesiątych liczba studiujących wynosiła około 1200. Utrzymywała się ona przez lata osiemdziesiąte. W latach dziewięćdziesiątych liczba studentów WP wynosiła od 7 do 9 tysięcy.

Wysoka mobilność kadry pozwalała na tworzenie się w kolejnych latach dalszych specjalizacji pedagogicznych, poszerzanie specjalności, które stopniowo wypełniały zakres pedagogiki jako nauki. Rozpoczęto nabór na pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą. Powstał Zakład Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej (kierownik dr Edward Hajduk), w roku 1981 utworzono Zakład Pedagogiki Opiekuńczej (kierownik dr Czesław Nowaczyk) (Dolański 2011, s. 238), przekształcony później w Zakład Pedagogiki Opiekuńczej i Specjalnej. Doktor hab. Aleksandra Maciarz, kierownik Zakładu, stworzyła zespół badawczy skoncentrowany na węzłowych problemach pedagogiki specjalnej, w tym głównie problematyce integracji (Maciarz 1999). Efektem badań było wiele prac doktorskich poświęconych edukacji i społecznej integracji dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Reforma szkolnictwa specjalnego i wyzwania z niej wynikające spowodowały podjęcie kolejnych kwestii związanych z rolą i zadaniami placówek oświatowych, a także instytucji opiekuńczo-wychowawczych w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. Upodmiotowienie osób niepełnosprawnych stało się wyzwaniem zarówno dla teorii, jak i praktyki pedagogicznej. Pracownicy Zakładu podjęli badania nad możliwościami, szansami, ale także ograniczeniami rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych i ich funkcjonowaniem w różnych sferach życia społecznego. Znamiennej właściwością pedagogów specjalnych było – i nadal jest – aktywne włączanie się w humanistyczny nurt przemian w pedagogice specjalnej w Polsce, zarówno w zakresie poszukiwań teoretyczno-empirycznych, jak i w dziedzinie działań edukacyjnych. Dowodem tych

ostatnich było utworzenie specjalności przygotowujących absolwentów do pracy z osobami o specyficznych potrzebach edukacyjnych, niepełnosprawnymi, chorymi, a także starszymi – na studiach dziennych: pedagogika opiekuńcza i pedagogika przedszkolna, pedagogika wczesnoszkolna i pedagogika terapeutyczna; na studiach zaocznych: pedagogika opiekuńcza i terapeutyczna lub resocjalizacyjna.

Jak wspomniano, jednym z najstarszych kierunków kształcenia na zielonogórskiej uczelni była pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej. Doświadczenia pierwszych lat kształcenia, pogłębione o analizę oczekiwań placówek, w których podejmowali zatrudnienie pierwsi absolwenci, doprowadziły do opracowania pierwszej, autorskiej koncepcji kształcenia pracowników upowszechniania kultury⁴. Została ona zaprezentowana w 1990 roku na międzynarodowym sympozjum naukowym poświęconym kształceniu pracowników upowszechniania kultury, w którym udział brali teoretycy i praktycy z kraju i zagranicy, a także przedstawiciele resortu kultury i sztuki.

O uczelni zielonogórskiej od wielu lat mówi się, że stanowi „zagłębienie kabaretowe”. Aktywność studentów w zakresie inicjatyw kulturotwórczych, grup artystycznych profesjonalnych i form amatorskich, zjawisk alternatywnych (kabarety, teatry, formy taneczne, jazzowe, hiphopowe itp.), organizacji, stowarzyszeń, grup i wspólnot o charakterze społeczno-kulturalnym jest w dużej mierze efektem twórczego podejścia w kształceniu przyszłych animatorów. Wiele z tych inicjatyw (np. kabaret „Potem”), które powstały w latach osiemdziesiątych, działało również w latach dziewięćdziesiątych, a niektóre z nich (np. założony w 1990 r. zespół „Raz Dwa Trzy”⁵) działają do dziś jako zespoły profesjonalne. Można zaryzykować twierdzenie, że nie było od lat osiemdziesiątych takich studenckich przeglądów kabaretowych, na których nie byłoby reprezentacji zielonogórskich studentów, a wśród nich głównie przedstawicieli Wydziału Pedagogicznego.

Zainteresowanie aktywnością kulturalną studentów, ich świadomością społeczną i polityczną znalazło również odzwierciedlenie w problematyce badawczej pracowników Wydziału. Zagadnieniami tymi zajmowali się prof. dr hab. Edward Hajduk, prof. dr hab. Albert Pawłowski, prof. dr hab. Hieronim Szczegóła, dr Bogdan Idzikowski.

W latach osiemdziesiątych podjęto również badania nad aspiracjami młodzieży oraz optymalizacją procesu kształcenia (prof. dr hab. Maria Jakowicka). W 1986 roku, w stulecie urodzin Tadeusza Kotarbińskiego, odbyła się konferencja poświęcona zagadnieniom prakseologicznym, a w trzy lata później WSP przyjęła za swego

---

⁴ Szerzej na ten temat pisze w niniejszym tomie Bogdan Idzikowski: *Kształcenie animatorów kultury i wiodące kierunki badań w Zakładzie Animacji Kultury i Andragogiki – ciągłość i zmiana*.

⁵ Zespół stworzyli studenci animacji i wychowania muzycznego.

patrona właśnie twórcę prakseologii, wielkiego polskiego humanistę Tadeusza Kotarbińskiego.

Nowe problemy społeczne drugiej połowy lat osiemdziesiątych i przełomu dzieścioleci stworzyły zapotrzebowanie na nowe profesje, takie jak pracownik socjalny, wychowawca w instytucjach opiekuńczych i resocjalizacyjnych, edukator zajmujący się profilaktyką HIV/AIDS, pedagog zajmujący się poradnictwem. W odpowiedzi na te nowe wyzwania w 1989 roku utworzono na Wydziale Instytut Pedagogiki Społecznej i rozpoczęto kształcenie z zakresu pedagogiki pracy socjalnej. Od tego momentu datuje się znaczący rozwój tej specjalności.

Lata dziewięćdziesiąte przyniosły dalszy rozwój pedagogiki; powstały kolejne subdyscypliny naukowe i specjalności. Utworzono tak zwane specjalności „nauczycielskie” i nienauczycielskie przygotowujące studentów do pracy w szkole, ale także do pracy w innych instytucjach społecznych – placówkach opiekuńczo-wychowawczych, mediach, placówkach kultury, pomocy społecznej.

W roku 1999, z inicjatywy prof. dra hab. Józefa Karguła, zorganizowano pierwsze spotkanie pod hasłem: „Szkola Młodych Andragogów”. Adresowane ono było do młodych adeptów nauki, stawiających swoje pierwsze kroki na gruncie badań andragogicznych oraz wybitnych naukowców posiadających znaczący dorobek naukowo-badawczy w dziedzinie nauk społecznych. Tygodniowe spotkania polegają na publicznej prezentacji wyników badań adeptów nauki, dyskusjach, warsztatach, grach symulacyjnych, wyjazdach studyjnych i wykładach zaproszonych profesorów z różnych ośrodków w kraju i za granicą. Wyniki prac podejmowanych podczas *Szkoły... publikowane są w *Dyskursach młodych andragogów* (Dolański, s. 241). Dotychczas odbyło się już 13 edycji „Szkoły Młodych Andragogów”.*

Transformacja ustrojowa, przemiany w Europie i w Polsce przyniosły nowe interesujące zjawiska, będące przedmiotem badań zespołów międzynarodowych. Profesor M. Jakowicka współpracowała z prof. Klausem Dieterem Mende (z Instytutu Pedagogicznego w Cottbus i Uniwersytetu w Poczdamie), badając zmiany w kształceniu nauczycieli z państw, które przechodziły proces transformacji. Profesor Tatiana Rongińska i Werner Gaida we współpracy z Uwe Schaarschmidt badali zdrowie psychiczne i zjawisko wypalenia zawodowego u nauczycieli. Profesor Edward Hajduk wraz z zespołem we współpracy z prof. Hansem Merkensem z Freie Universität przez okres dziesięciu lat zajmował się badaniem sytuacji, postaw, rodzajów aktywności, aspiracji życiowych oraz zapatrywań na wiele aktualnych problemów młodzieży terenów zachodniego pogranicza. Profesor Zbigniew Izdebski we współpracy z partnerami z Niemiec i Holandii badał wiedzę i deklaracje dotyczące seksualności młodzieży w kontekście profilaktyki HIV/AIDS. Do dziś tematyka ta jest wiodąca w Zakładzie Poradnictwa i Seksuologii.

W 1998 roku na Wydziale został powołany Zakład Wychowania Fizycznego, przekształcony w roku następnym w Katedrę Wychowania Fizycznego. Kierownikiem był prof. dr hab. Leonard Szymański (1998-2002), a następnie prof. UZ dr hab. Józef Tatarczuk (od 2002 r.). Wraz z powstaniem jednostki uruchomiono kształcenie studentów na kierunku wychowania fizycznego. W 2000 roku powstała działająca do 2004 roku Katedra Pedagogiki Pracy, kierowana przez prof. dra hab. Kazimierza Uzdzińskiego (2000-2004). Rok później została powołana Katedra Mediów i Technologii Informacyjnych (kierownik – prof. UZ dr hab. Marek Furmanek), która w tym roku obchodzi swój jubileusz 10-lecia. Od początku swego istnienia katedra kształci studentów w obszarze edukacji informatycznej, koncentrując się w swoich badaniach naukowych na mechanizmach medialnej komunikacji społecznej, e-learningu, technologiach informacyjno-komunikacyjnych w edukacji i ich implikacjach pedagogicznych. W katedrze działa platforma kształcenia zdalnego wykorzystywana w dydaktyce oraz ewaluacji kształcenia.

W 1994 roku Wydział uzyskał prawo doktoryzowania w zakresie pedagogiki do końca roku akademickiego 2010/2011, w Radzie Naukowej zostało przeprowadzonych 58 przewodów doktorskich, zarówno pracowników Wydziału, jak i dużej grupy doktorantów z innych ośrodków.

Znaczące dla rozwoju zielonogórskiej pedagogiki były niewątpliwie intensywne kontakty naukowe z wybitnymi pedagogami z ośrodków uniwersyteckich w kraju. W Zielonej Górze gościli kilkakrotnie niemal wszyscy profesorowie pedagogiki z wykładami, konsultacjami. W latach dziewięćdziesiątych wielu z nich (m.in. prof. dr hab. Tadeusz Frąckowiak, prof. dr hab. Władysław Dykcik, prof. dr hab. Janusz Gnitecki, prof. dr hab. Jerzy Modrzewski, w późniejszych latach prof. zw. dr hab. Mieczysław Malewski, prof. dr hab. Marek Heine, prof. dr hab. Robert Kwaśnica) systematycznie przyjeżdżało do Zielonej Góry, prowadząc seminaria magisterskie, udzielając porad indywidualnych. Kontakty te sprzyjały też podejmowaniu opieki promotorskiej oraz włączaniu zielonogórskich pedagogów do prac zespołów badawczych w innych ośrodkach akademickich. Ze środowiskiem zielonogórskim na wiele lat związały się Profesorowie Alicja i Józef Kargulowie; a także prof. dr hab. Krystyna Ferenz, wieloletni dyrektor Instytutu Pedagogiki i Psychologii i kierownik Zakładu Teorii Wychowania i Pedagogiki Porównawczej.

Różnorodność dyscyplin i subdyscyplin naukowych prowadzonych na Wydziale w końcu lat dziewięćdziesiątych sprawiła, że w roku 1999 zmieniono jego nazwę z Wydziału Pedagogicznego na Wydział Nauk Pedagogicznych i Społecznych⁶.

---

⁶ W skład nowo utworzonego Wydziału Nauk Pedagogicznych i Społecznych weszły: Instytut Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki Społecznej, Instytut Socjologii, Instytut Zarządzania oraz Katedra Wychowania Fizycznego.

Ostatnim dziekanem Wydziału w strukturze WSP i jednocześnie pierwszym dziekanem Wydziału Nauk Pedagogicznych i Społecznych była prof. UZ, dr hab. Wielisława Osmańska-Furmanek (2001-2005). Łagodnie i bez perturbacji Wydział został wprowadzony w strukturę uniwersytecką. Tradycje i dorobek zielonogórskiej pedagogiki zachowały ciągłość i są kontynuowane przez obecnego dziekana, prof. UZ dra hab. Zbigniewa Izdebskiego. Spojrzenie w przyszłość, otwierające się perspektywy i możliwości stały się impulsem szerszego otwarcia na współpracę z innymi ośrodkami w kraju i za granicą. Z powstaniem Uniwersytetu Pedagogika zyskała rangę uniwersytecką, a Wydział stał się jednym z 18 uniwersyteckich wydziałów w Polsce, gdzie uprawiane są badania pedagogiczne oraz kształci się studentów w tym obszarze.

Pomimo trudnej struktury wiekowej (odejścia na emeryturę bez pozostawienia samodzielnych następców) kadra Wydziału przetrwała i stopniowo dopełnia się samodzielnymi pracownikami z własnego środowiska. Szczególnie ważne dla rozwoju dyscypliny są ostatnie lata, w których stopnie doktorów habilitowanych uzyskało pięcioro pedagogów (prof. dr hab. Mirosław Kowalski, prof. UZ dr hab. Inetta Nowosad, prof. UZ dr hab. Marzanna Madga-Adamowicz, dr hab. Grażyna Gajewska, dr hab. Elżbieta Siarkiewicz). Ogromnym wzmocnieniem pedagogiki – nie tylko kadrowym – było także pozyskanie do pracy uznanych naukowców w osobach Profesorów: Andrzeja Radziejwicz-Winnickiego i Kazimierza Pospiszyla. Pozytywne perspektywy w zakresie kadrowym stwarzają też wszczęte przewody habilitacyjne kilku pracowników w ośrodkach akademickich w kraju. Można więc powiedzieć, że specyfiką zielonogórskiej pedagogiki jest jej „rodzimość” – dużą grupę pracowników Wydziału stanowią absolwenci uczelni, silnie związani ze środowiskiem, znający jego potrzeby, współpracujący na co dzień z instytucjami lokalnymi.

W roku akademickim 2010/2011 działalność dydaktyczna i naukowa pedagogów skupia się w następujących katedrach i zakładach:

- Zakład Poradnictwa i Seksuologii – prof. UZ dr hab. Zbigniew Izdebski (kierownik)
  - Pracownia Psychologii,
  - Pracownia Resocjalizacji;
- Zakład Metodologii Badań Społecznych – prof. UZ dr hab. Paweł Karpińczyk (kierownik);
- Katedra Mediów i Technologii Informacyjnych – prof. UZ dr hab. Marek Furmanek (kierownik);
- Zakład Pedagogiki Społecznej – prof. UZ dr hab. Zdzisław Wołk (kierownik);

- Zakład Animacji Kultury i Andragogiki – prof. UZ dr hab. Bogdan Idzikowski (kierownik);
- Zakład Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej – prof. UZ dr hab. Grażyna Miłkowska (kierownik)
  - Pracownia Pedagogiki Opiekuńczej,
  - Pracownia Pedagogiki Specjalnej,
  - Pracownia Profilaktyki i Niedostosowania Społecznego;
- Zakład Teorii Wychowania i Pedeutologii – dr hab. Mirosław Kowalski (kierownik)
  - Pracownia Pedeutologii,
  - Pracownia Teorii Wychowania;
- Zakład Edukacji Wczesnoszkolnej i Historii Wychowania – prof. UZ dr hab. Pola Kuleczka (kierownik)
  - Pracownia Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej,
  - Pracownia Historii Wychowania.

Pedagogika jest obecnie jednym z czterech kierunków studiów, które prowadzi Wydział, od roku 2008 nazwany Wydziałem Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu⁷. Kształci przede wszystkim absolwentów dla sfery edukacji, wychowania, opieki dzieci i młodzieży, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych na następujących specjalnościach: animacja kultury, edukacja medialna i informatyczna, edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna, opieka i profilaktyka niedostosowania społecznego, pomoc społeczna, resocjalizacja z poradnictwem specjalistycznym.

Prowadzone są również liczne studia podyplomowe: edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, logopedia z terapią pedagogiczną, terapia pedagogiczna, organizacja i zarządzanie instytucjami pomocy społecznej, oligofrenopedagogika, poradnictwo i pomoc psychologiczna, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, resocjalizacja, socjoterapia, wychowanie fizyczne i gimnastyka korekcyjna.

Do pracy naukowej zapraszani są również studenci pedagogiki i innych kierunków. Obecnie na Wydziale funkcjonuje aż 11 studenckich kół naukowych, których członkowie aktywnie uczestniczą w badaniach środowiskowych, prowadzą działalność wolontariacką, wspierają dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, współpracują z rodzinami zastępczymi, wpierają dzieci i młodzież z rodzin dysfunkcyjnych.

Nie sposób wymienić wszystkie tematy badawcze realizowane w omawianym okresie. Zmieniały się, ewaluowały wraz z rozwojem wiedzy, zainteresowaniami ba-

---

⁷ Pozostałe kierunki to: socjologia, pielęgniarstwo i wychowanie fizyczne.

daczy, tworzeniem kolejnych subdyscyplin, potrzebami i zamówieniami społecznymi. Prace badawcze ostatnich lat koncentrują się wokół następujących tematów:

- Społeczne, edukacyjne i zdrowotne konteksty seksualności,
- Społeczne konteksty rozwoju dzieci i młodzieży w dobie przemian,
- Zaburzone wzory zachowań ludzkich, ich korekta i profilaktyka poprzez system oddziaływań edukacyjnych,
- Oczekiwanie gimnazjalistów i ich rodziców wobec nauczycieli,
- Sytuacja edukacyjna dzieci sześciolatków,
- Animacja i edukacja kulturalna,
- Profilaktyka i wspomaganie społeczne środowisk lokalnych w perspektywie wyzwań związanych z życiem w społeczeństwie ryzyka,
- Oddziaływanie pedagogiczne technologii informacyjnej w edukacji i komunikacji społecznej,
- Sprawność motoryczna młodzieży,
- Problemy kształcenia i wychowania w reformującej się szkole,
- Socjalizacja młodzieży i psychoseksualne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych,
- Media i technologie informacyjne w globalnej przestrzeni edukacyjno-komunikacyjnej,
- Zachowania prozdrowotne i styl życia młodzieży.

W ciągu minionych lat tematyka badań poszerzała się, wychodziła poza najbliższe środowisko wraz z otwieraniem się możliwości prowadzenia badań z partnerami zagranicznymi, z uznanych ośrodków akademickich w Europie. Dzisiaj zielonogórcy pedagogicy współpracują z kilkunastoma uniwersytetami i placówkami badawczymi z wielu krajów, m.in.: Wielkiej Brytanii, Francji, Danii, Belgii, Portugalii, Rosji, Niemczech, Czech, Litwy, Słowacji, Ukrainy, Norwegii, Białorusi, Łotwy, Hiszpanii. Powstają zespoły badawcze podejmujące międzynarodowe badania porównawcze, komparatystyczne, opracowując i realizując wspólne projekty.

Niewątpliwym dowodem uznania dla środowiska zielonogórskich pedagogów w minionych 40 latach było powoływanie jego przedstawicieli w skład różnych organów naukowych w kraju. Wielu uczonych wchodziło w skład centralnych gremiów eksperckich, opracowujących i opiniujących kierunki zmian edukacyjnych, zespołów naukowych powoływanych przy Ministerstwach, zarządach Towarzystw Naukowych (m.in. Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego), rad naukowych i zespołów redakcyjnych różnych instytutów i wydawnictw naukowych. Aktywny był także udział pracowników naszej uczelni w ośrodkach kreujących szkolnictwo wyższe (w Radzie Szkolnictwa Wyższego, Centralnym Ośrodku Kształcenia Nauczycieli), w zespołach promujących poziom naukowy kadry (Centralna Komisja do Spraw

Rozwoju Kadr Naukowych). Ostatnie lata przynoszą znaczący udział pracowników w gremiach międzynarodowych. Profesor UZ, dr hab. Zbigniew Izdebski jest stałym współpracownikiem WHO i International Planned Parenthood Federation w zakresie edukacji seksualnej i profilaktyki HIV/AIDS. Od 2010 roku jest jedynym Polakiem, członkiem amerykańskiego Kinsey Institute for Research in Sex, Gender and Reproduction.

W minionych latach wielokrotnie zmieniała się struktura Wydziału Pedagogicznego, powstawały nowe jednostki organizacyjne (instytuty, katedry, zakłady), które zmieniały się w zależności od zasobów kadrowych, celów i zadań (Dolański 2011, s. 237-246). Modyfikowano też nazwy specjalności, które – podobnie jak model absolwenta poszczególnych specjalności – podlegają ciągłemu rozwojowi w miarę wzbogacania wiedzy z poszczególnych subdyscyplin, orientacji, potrzeb społecznych i zapotrzebowania na rynku pracy. Tę różnorodność potwierdza niniejsza publikacja, która stanowi swoisty kalejdoskop historii i wybranych prezentacji badawczych.

*

* *

Szanowni Czytelnicy, oddajemy w wasze ręce pracę zbiorową *Kształtowanie się tożsamości zielonogórskiej pedagogiki (1971-2011)*, przygotowaną z okazji Jubileuszu 40-lecia istnienia ośrodka pedagogiki w Zielonej Górze. Mamy nadzieję, że jej lektura pozwoli na zapoznanie się z tekstami Autorów związanych obecnie lub w przeszłości z naszą uczelnią, a tym samym z historią rozwoju zielonogórskiej pedagogiki, jej osiągnięciami w uprawianych subdyscyplinach i nowymi zamierzeniami naukowymi.

Kształtowanie się tożsamości, znajdowanie swojego miejsca na mapie nauki to długotrwały proces, w którym decydującymi czynnikami są czas i ludzie. Czas potrzebny na to, aby skonsolidował się zespół naukowy, wypracował swoje obszary zainteresowań naukowych, strategie badawcze, zrealizował badania i przedstawił je do powszechnej oceny poprzez ich publikacje czy wreszcie formalnie spożytkował efekty badań w postaci uzyskiwanych tytułów i stopni.

W recenzji Profesor Krystyny Ferencz czytamy:

40 lat to w życiu człowieka dużo, ale czy w życiu szkoły wyższej? Uniwersytety europejskie obchodzą kolejne stulecia, czując się silne, gdyż wieki nie zachwiały ich bytem. Jak jednak budują swoją tożsamość uniwersytety, których początki są w historii najnowszej, żeby wprost nie określić – aktualności? Okres istnienia mierzony kalendarzem nie zawsze oddaje intensywność zmian społecznych. To w całej pełni odnosi się do analizy dziejów, a właściwie określanie się zielonogórskiej uczelni wyższej. Ten zbiór będący spojrzeniem wstecz na genezę i etapy rozwoju skupia uwagę na jednym wydziale, najstarszym. Jednak nie na tyle, by o jego powstawaniu nie mogli pisać twórcy, a także ci, którzy przejmują po nich dziedzictwo z myślą rozwijania go. To bardzo dobry moment, by uchronić od zapomnienia

trudne początki, faktyczne uwarunkowania rozwoju działalności, a także ze zrozumieniem patrzeć na wyrastające nowe formy organizacyjne, przyjmowane nowe problemy do badań, nowe strategie, otwieranie się na inne uczelnie w kraju i za granicą.

Tożsamość naukową kształtują jednak przede wszystkim ludzie, twórcze jednostki wyznaczające nowe trendy badawcze, realizujące swoje wizje i kierujące zespołami naukowymi, wprowadzając młodych, mniej doświadczonych badaczy w arkana nauki. Ośrodek zielonogórski miał to szczęście, że przez minione 40 lat przewinęło się przez uczelnię lub aktualnie w niej pracuje wiele postaci w znaczący sposób wzbogacających jego personalny potencjał i spektrum naukowej różnorodności.

Jak pisze w swojej recenzji Profesor Andrzej Radziewicz-Winnicki:

Czterdziestoletnia rocznica powołania do życia na terenie Zielonej Góry akademickiego ośrodka pedagogicznego, to nie tylko jedna z ważnych dat realizowanych zamierzeń naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych. Ów okres od 1971 roku stanowi określoną i wymierną miarę wrastania tej jednostki wydziałowej w kulturową i organizacyjną całość nauki polskiej, a tym samym nauki europejskiej. Oczywiście główną zasługę w tym względzie przypisać należy postawie i aktywności wielu od lat bardzo znanych i rozpoznawalnych w kraju i za granicą ludzi nauki lubuskiej Uczelni, jak również rzetelnych i odpowiedzialnych nauczycieli akademickich, którzy jeszcze nie osiągnęli najwyższego statusu naukowego [...]. To właśnie ta najliczniejsza grupa dydaktyczno-naukowa odegrała również ważną rolę w dzisiejszym, omawianym w książce sukcesie naukowym zielonogórskiej Alma Mater.

Dyskutując o przygotowywanej publikacji jubileuszowej, zastanawialiśmy się, jaką formułę przyjąć. Czy narzucić Autorom sztywne ramy tematyczne, określoną problematykę, na którą spojrzą poprzez pryzmat swoich subdyscyplin pedagogicznych, czy też pozwolić im na pewną dowolność zaprezentowania w publikacji tekstu wyrażającego ich własne dokonania naukowe, najważniejsze lub aktualne, jak i na subiektywną interpretację historii rozwoju i kształtowania zielonogórskiej pedagogiki? Po przeprowadzonej analizie zdecydowaliśmy się przyjąć drugą koncepcję, chociaż podejście tematyczne pozwoliłoby być może osiągnąć większą spójność całości książki, ale jednak w dużym stopniu byłoby ograniczeniem twórczości naukowej Autorów, gdyż trudno w konkretnym obszarze tematycznym uwzględnić szeroką paletę zainteresowań badawczych zielonogórskich pedagogów. Przyjęta koncepcja pozwoliła zdjąć te ograniczenia i pokazać w pracy pełną mozaikę reprezentowanych przez pracowników uczelni subdyscyplin pedagogicznych, podejść naukowych, trendów i strategii badawczych.

Zbiór tekstów pisanych ma swoje wymogi. Jako redaktorzy musieliśmy przyjąć także kryteria wyboru prezentacji. Ważne były teksty Twórców Szkoły, dotyczące jej początków i znaczących etapów. Te pokazywały historię. Drugą grupę stanowiły teksty pracowników, w większości średniego i młodego pokolenia, których prace badawcze dają ogłód podejmowanych zagadnień, przyjmowanych strategii badawczych.

W sumie jest to – zarówno naszym zdaniem, jak i Recenzentów – ciekawe rozwiązanie i dało ono zamierzony przez nas efekt.

Wielkość zbioru nasuwała trudności w budowie struktury całości. Pierwsza wersja zakładała ułożenie prac według przynależności do konkretnych struktur. Sens takiego podejścia wypływał z chęci pokazania poszczególnych subdyscyplin, tematyki badawczej przypisanej do działalności Zakładów i Katedr, dzięki niemu widać dojrzewanie naukowe pracowników. Jednak nie wszystkie Zakłady dobrze wpisują się w taką strukturę. Subdyscypliny pedagogiki przeplatają się ze sobą, występując w wielu miejscach. Są też teksty, które warto zatrzymać tylko ze względu na historię, gdyż obecnie nie tak już wygląda kształt Zakładów. Widząc korzyść takiego podejścia, na podstawie własnych przemyśleń i sugestii Recenzentów zdecydowaliśmy się jednak na zaproponowanie innej wersji układu książki. Nie oddaje ona wprawdzie wszystkich powiązań, co ułatwia śledzenie rozwoju konkretnych specjalności, ale bardziej akcentuje całościowe spojrzenie na dorobek zielonogórskiej pedagogiki. W przedstawionej wersji struktury pracy zdecydowaliśmy się na wyraźne wydzielenie części (rozdział I) skupiającej uwagę na rozwoju i historii specjalności pedagogicznej od części skupiającej uwagę na aktualnych zagadnieniach naukowo-badawczych pozwalających na rozpoznanie tożsamości pedagogiki w Uniwersytecie Zielonogórskim.

Rozdział I. **Wybrane aspekty rozwoju specjalności pedagogicznych na uniwersytecie.** Ta część ma charakter wprowadzający do zbioru i jak wspomniano wyżej przedstawia historię rozwoju zielonogórskiej pedagogiki. Rozdział otwiera artykuł Profesor Marii Jakowickiej. Z dystansem do omawianych zagadnień, ujmując tendencje, wskazując etapy, pokazuje ona tworzenie się jednej ze znaczących dziś uczelni. Nie wchodzi w trudności, ale poprzez zielonogórską uczelnię pokazuje czas w naszym kraju, kiedy powstawały ośrodki naukowe nie tylko z „nadania władzy”, lecz także „siłami społecznymi”. Właśnie ten drugi czynnik jest silniejszy, nie pozwolił na stagnację, ale wyzwalał inicjatywę i odwagę kolejnych pokoleń młodych badaczy-naukowców. Do prof. Marii Jakowickiej należało w oczywisty sposób otworzenie tego zbioru.

W kolejnych artykułach byli i aktualni pracownicy Wydziału przedstawiają historię rozwoju i kształtowania się poszczególnych subdyscyplin pedagogicznych, wiodące kierunki badań, czy też ich subiektywne interpretacje poprzez pryzmat własnych doświadczeń.

Swoistą klamrą dla tego rozdziału jest ostatni tekst, dający efekt zderzenia chronologicznego rozwoju i opisu historii tekstów poprzednich z czasem aktualnym, widzianym z perspektywy młodego badacza.

Rozdział II. Teoretyczno-metodologiczne aspekty badań i edukacji. Ta składająca się z sześciu tekstów część odbiega w treści od rozważań problemów pedagogicznych ujmowanych przede wszystkim z punktu widzenia społecznego lub indywidualnego rozwoju jednostki. Nie odbiega zaś w przełożeniu problemów teoretycznych na kwestie dydaktyczne wobec studentów. Prezentowane teksty ilustrują naukowe refleksje i możliwości aplikacyjne przeniesienia ich na poziom działań dydaktycznych. Przedstawiono tu historię Zakładu Metodologii, w którym silnie akcentowana jest rola i twórczość prof. Edwarda Hajduka. Przez pryzmat rozwoju tego Zakładu widać również rozwój naukowy zespołu, a nawet otwieranie się polskich uczelni na współpracę zagraniczną. W drugiej części rozdziału przedstawiono teksty, które dotyczą różnych teoretycznych aspektów rozwoju pedagogiki związanych na przykład z rzeczywistością wychowawczą w jej prakseologicznym wymiarze, pod silnym wpływem myśli Bogdana Suchodolskiego. Kolejne artykuły dotyczą porządkowania pojęć w obszarze wychowania do wartości, pokazując otwarte granice definicyjne obu pojęć, ich różne interpretacje, ale wykazując też ich zasadne miejsce w wychowaniu, czy też analizując zależność między fundamentalnymi pojęciami dla współczesnych rozważań: świadomością aksjologiczną a tożsamością, a także przenosząc rozważania Charlesa Taylora na grunt pedagogiki.

Rozdział III. Problemy edukacji i rozwoju. W kolejnym rozdziale możemy wydzielić dwa nurty. Początkowe artykuły podnoszą aktualne problemy i zagadnienia edukacji dziecka. Pokazuje się w nich znaczenie socjalizacji, przekonująco uzasadnia, że wychowanie do demokracji to wychowanie do rozumienia wartości, zwłaszcza wolności, godności, wyboru, odpowiedzialności oraz analizuje zmiany w mentalności społecznej w odniesieniu do roli edukacji w karierze zawodowej i życiowej. Drugi nurt rozdziału to spojrzenie na zagadnienie animacji kultury poprzez prezentację badań w tym obszarze. Prezentowane są wyniki badań dotyczących edukacji teatralnej w szkole podstawowej i jednocześnie pokazana praktyka edukacyjna na poziomie fundamentalnym, badania nad animatorami i ich kształceniem oraz ukazanie aktualności myślenia liderów życia kulturalnego środowiska.

Rozdział IV. Zaburzenia zachowania i ich niwelowanie. W tej części, o bardzo różnorodnym charakterze, wybrano do zaprezentowania problemy badawcze, których rozwiązywanie trwało lata, prowadzono eksperymenty społeczne, akcje, a ich wyniki przyniosły wymierne korzyści jednostkowe i społeczne. Pokazano skuteczność programów profilaktycznych oraz wpisanie działalności naukowo-badawczej w problemy lokalne. Kolejne artykuły poświęcone zostały dziecku doświadczającemu przemocy w rodzinie, egzemplifikując tym współczesne problemy pedagogiki opiekuńczej, dziecku z zaburzeniami mowy, ukazując wielorakie ich powiązania z innymi deficytami w rozwoju, czy też refleksyjnie i badawczo problemy pedagogiki

lecniczej i terapeutycznej na przykładzie wpływu choroby przewlekłej na rozwój i funkcjonowanie dziecka.

Odmienny charakter mają kolejne dwa teksty Autorów zajmujących się problematyką seksuologii. Pokazują oni obszary badań, a może nawet, co ważniejsze, sposób myślenia o problemach. Opierając się na badaniach amerykańskich, pokazali problem HIV w wymiarze ponadlokalnym oraz że na HIV można patrzeć nie tylko jak na chorobę, a więc z punktu widzenia medycznego, ale także jak na zjawisko mocno wpłątane w problemy społeczne i kulturowe. W kolejnym tekście – o resocjalizacji przestępców seksualnych – podjęto trudny ze wszech miar problem społeczny. Objaśnianie podejść poprzez przywoływanie obrazów kulturowych pokazuje wieloaspektowość spojrzenia, nie narzucając jednoznacznych sądów.

Zamykający rozdział tekst jest ilustracją zagadnień współczesnej pedagogiki z pogranicza subdyscyplin: społecznej oraz leczniczej. Nie jest to już wynik badań o charakterze komunikatu, lecz pogłębiona refleksja w poszukiwaniu zależności w rozwoju myśli i działań w kierunku integracji społecznej.

Rozdział V. **Praca socjalna jako wyzwanie współczesności.** W tej części zamieszczono trzy teksty badaczek, które swoje naukowe zainteresowania umiejscowiły w kręgu kształcenia kadr dla pomocy społecznej, realizowanego w ramach specjalności pedagogicznej na Wydziale, a obecnie samodzielnego kierunku praca socjalna. Tego obszaru bezpośrednio dotyczą dwa artykuły, które ilustrują aktualne podejście do badań z problematyki tego obszaru, pokazują rolę zawodową pracownika socjalnego oraz formy rozwiązywania konfliktów w pracy socjalnej. Kolejny tekst ilustruje zmiany zachodzące w badanej rzeczywistości poradniczej.

Rozdział VI. **Edukacja medialna.** Część ta zawiera teksty bogate w treści, które tworzą całość, od szerokiego spojrzenia (tła) do wchodzenia w głąb. Łączą one w sobie ważne informacje o technologiach informacyjnych, mediach, ich specyfice ze wskazaniem obszarów stosowalności, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni edukacyjnych. Przejrzyście została pokazana droga rozwoju pedagogiki medialnej. Mieści się w tym rozwój technologii informacyjnych, koncepcji stosowalności środków medialnych i konsekwencji edukacyjnych. Zaprezentowano humanistyczne spojrzenie na technologie, pokazując ich związki i zależności z różnymi etapami kultury zastanej, zdawałoby się współczesnej, a szybko się zmieniającej.

Przedstawiono możliwości stosowania owych technologii przy różnych koncepcjach edukacyjnych i teoriach uczenia się oraz ukazano rozwój kształcenia na odległość jako nową formę edukacyjną – od tradycyjnej po różnorodne współcześnie stosowane technologie. Zaprezentowano media jako element socjalizacji ze wszystkimi związanymi z tym konsekwencjami, jako znaczący czynnik – o wielu

możliwościach – procesu edukacyjnego, ale też pokazano zagrożenia niewłaściwego ich użytkowania.

Rozdział VII. **Studenci i studia.** Ta część, w której wszystkie pięć tekstów odnosi się do populacji studentów, najsilniej przemawia za dostrzeganiem zmian, które dotyczą nie tylko organizacji studiów, struktur instytucji, ale przede wszystkim sposobu myślenia studentów. Kolejne artykuły pokazują różne aspekty tych zmian. Część z nich ma charakter bardziej popularyzatorski i informacyjny, ale też rzetelny raport z badań poprzez opisywaną tożsamość, stosunek studentów do kierunku i uczelni pokazujących stan dzisiejszy UZ, a w szczególności Wydziału. Zamieszczone teksty pokazują także zmiany zachodzące w kształceniu pedagogicznym, od umiejętności zawodowych rozpisywanych na zadania i czynności na ważne dziś kształcenie umiejętności charakteryzujące osobowość pedagoga, zmiany, jakie zachodzą w wyższych uczelniach, ilustrowane konkretnymi obrazami, liczbami jak to się dzieje na UZ, na przykład w obszarze integracji osób niepełnosprawnych, czy też wolontariatu.

Rozdział VIII. **W stronę historii...** Ta część zawiera trzy artykuły autorstwa badaczek, zajmujących się historią wychowania, które już swoje stopnie doktora nauk pedagogicznych uzyskały na uczelni zielonogórskiej. Przedstawione teksty pokazują ich główne obszary badawcze. Każdy z nich jest swoistym wprowadzeniem do innej subdyscypliny pedagogicznej. Wszystkie te artykuły pokazują, że wybór obszarów badawczych nie jest ograniczony wąsko pojętym praktycyzmem, lecz w dużej mierze zależy od zainteresowań naukowych młodych badaczy, ich kompetencji.

Kształtowanie to czas i ludzie – jak napisała recenzentka tej publikacji, Profesor Krystyna Ferenz. W ciągu ostatnich lat to czas i ludzie wpływali na obraz zielonogórskiej pedagogiki, ich zainteresowania naukowe, osiągnięcia i plany, wizje i poczucie tożsamości, ale w ogromnej mierze również ich charaktery. Czas, który dyktował przemiany i warunkował możliwości, był także konstruktorem działań podejmowanych na Wydziale – reorganizacji strukturalnej, kształtowania się specjalności (naukowych i dydaktycznych), tematyki podejmowanych badań i projektów naukowych. Każde działanie ma swój czas i nie tylko ludzie, ale i warunki zewnętrzne wywierają na nim swoje piętno.

Chcielibyśmy na zakończenie podziękować recenzentom Profesor Krystynie Ferenz i Profesorowi Andrzejowi Radziejewi Radziejewi-Winickiemu za wnikliwe i konstruktywne recenzje, ocenę i selekcję artykułów oraz wiele cennych uwag i sugestii, które dały szansę Autorom tekstów na taką ich modyfikację i uzupełnienia, aby w pełni odzwierciedlały przekazywane treści i idee. Uwagi Recenzentów pozwoliły nam na nowo spojrzeć na kompozycję redagowanej pracy i dokonać zmian, które uczyniły ją bardziej przejrzystą i spójną. Jeszcze raz dziękując Państwu Profesorom

za poniesiony trud przy recenzji tak obszernej pozycji, pragniemy podkreślić wyjątkową przenikliwość i mądrość prezentowanych sądów i ocen, wynikających z ich bogatego doświadczenia i dorobku naukowego. Skłoniło to nas do wykorzystania fragmentów recenzji w przygotowanym wstępie.

Redaktorzy naukowci
Grażyna Miłkowska i Marek Furmanek

Bibliografia

- DOLAŃSKI D. (2011), *Zielonogórska droga do uniwersytetu. 10-lecie Uniwersytetu, 46-lecie zielonogórskiego środowiska akademickiego*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.
- JAKOWICKA M. (1975), *Działalność Wydziału Pedagogicznego*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975*, red. P. Szydłowski, Wyd. WSP, Zielona Góra.
- JAKOWICKA M. (1971), *Kształtowanie typów osobowości nauczyciela w procesie nauki zawodu*, „Nauczyciel i Wychowanie”, nr 5.
- JAKOWICKA M. (1974), *Przygotowanie nauczycieli do zawodu nauczycielskiego w toku praktyk pedagogicznych*, LTN, Zielona Góra.
- MACIARZ A. (1999), *Z teorii i badań społecznej integracji dzieci niepełnosprawnych*, Zielona Góra.
- SZCZEGÓŁA H. (1975), *Działalność Wyższej Szkoły Pedagogicznej w latach 1971-1975*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975*, red. P. Szydłowski, Wyd. WSP, Zielona Góra.

Materiały źródłowe

SPRAWOZDANIA z działalności Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu w roku akademickim 2008/2009 oraz 2009/2010.